

DLA doktori értekezés tézisei

Éder György

Magyar gordonkások a 20. században

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28.számú művészet- és közművelődéstörténeti

tudományok besorolású

doktori iskola

Budapest

2011

A kutatás előzményei

A témaválasztásnak két indítéka is volt. A csellózás történetének nagy előadóiról már több könyv jelent meg idegen nyelven. A magyar előadókról azonban csak elvétve találunk kiadványokat, a hangszerjáték magyarországi fejlődésének történetét még nem írták meg. Csuka Béla arcképei, Gádor Ágnes Popper tanulmánya, Rakos Miklós, Breuer János írásai érdekes, de csak szórványos információkat szolgáltatnak. Főleg fiatalabb kollégáim nagyon keveset tudnak a múlt századi nagy elődökről, ezért is próbáltam meg összegyűjteni mindazt, amit a hangszer magyarországi történetéről, jelentős előadóiról tudni érdemes.

A másik céloom emléket állítani az ötvenes-hatvanas évek Magyarországára két jelentős művészenek, Dénes Verának és Banda Edének. Életművük eddig teljesen feldolgozatlan, művészi munkájuk bemutatását, portréjuk megrajzolását szükséges, izgalmas feladatnak éreztem.

Elsődleges források

Aradi Péter, Mesterházi Gábor (szerk): *Hang-Szálak. Nemzeti Filharmonikus Zenekar 1923-2008*. Budapest: NFZ kiadvány, 2008.

Breuer János: *Negyven év magyar zenekultúrája*. Budapest: Zeneműkiadó, 1985.

dr. Bor Dezső, dr. Bor György: *Bor Dezső emlékkönyv*.

<http://mek.oszk.hu/00200/00206/html/01.htm>

Brockhaus, Riemann: *Zenei lexikon*. Budapest: Zeneműkiadó, 1984.

Csuka Béla: *Kilenc évtized a magyar zeneművészet szolgálatában. A Filharmóniai Társaság emlékkönyve 90 éves jubileuma alkalmából*. Budapest: Filharmóniai Társaság, 1943.

————— : „Arcképek a gordonkajáték történetéből Magyarországon”. In: *A magyar muzsika hőskora és jelene*. Budapest: Pintér Jenőné kiadása, 1944.

de Kerpely, Theresa: *Of Love and Wars*. New York: Stein and Day Publishers, 1984.

Duffie, Bruce: *Cellist Janos Starker*.

Gábor István: *A BHZ-től az ÁHZ-ig*. Budapest: Zeneműkiadó, 1984.

Gádor Ágnes: „David Popper tanári működése a Zeneakadémián”.
In: Kárpáti János: *Fejezetek a Zeneakadémia történetéből*.
Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, 1992.

Gádor Ágnes, Szirányi Gábor (szerk.): *Bartha Dénes emlékkönyv*.
Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2008.

Janof, Tim: *Conversation with Laszlo Varga*. International Cello
Society honlapja.

————— : *Conversation with Janos Starker*. International Cello
Society honlapja.

Jemnitz Sándor: *Válogatott zenekritikái*. Lampert Vera (szerk.)
Budapest: Zeneműkiadó, 1973.

Kenneson, Claude: *Székely and Bartók. The Story of a Friendship*.
Portland, Oregon: Amadeus Press, 1994.

Kroó György: *Bartók kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó, 1980

Magyar Életrajzi lexikon. Kenyeres Ágnes szerk.
<http://mek.oszk.hu/00300/00355/>

Markevitch, Dimitry: *Cello Story*. Princeton, New Jersey:
Summy-Birchard Music, 1984.

Molnár Antal: *A Léner-vonósnégyes*. Budapest: Zeneműkiadó,
1968.

Nagy Alpár: „In memoriam Scholz János”. *Sopszem*, Sopron.
(1996. L.évfolyam 1.szám)

N.N.: *A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola évkönyvei.*

N.N.: *Országos Filharmónia Műsorfüzet. (1955-1982)*

N.N.: <http://www.wind.hu/istvanzenekar/adatok/koncertek.pdf>

N.N.: <http://www.tibordemachula.com>

Schiffer Adolf: *A gordonkajáték metodikája.* Budapest: Athenaeum 2000, 2001.

Starker, Janos: *The World of Music according to Starker.* Bloomington: Indiana University Press, 2004.

Szabolcsi Bence-Tóth Aladár: *Zenei lexikon.* dr.Bartha Dénes (szerk.) Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1965.

Tátrai Vilmos: *Hegedűszó alkonyatban.* Budapest: Klasszikus és Jazz kiadó, 2001.

Tóth Aladár: *Válogatott zenekritikái.* Budapest: Zeneműkiadó, 1968.

Végh, Alice: *Mein Leben mit Sándor Végh von A bis Z.* Salzburg: Privátkiadás, 2002.

von Wasielewsky, Wilhelm Josef: *The Violoncello and it's History. Cello Playing in the 19th Century. Slav States and Hungary.* <http://www.cello.org/heaven/wasiel/19ssah.htm>

Hangzó anyag:

Győri László rádióinterjúja Banda Edével, 2002.

Módszer

Kutatásom során meghatároztam a disszertáció formáját, főbb fejezeteit. Az első rész bevezetésében a 19. századi előzményeket ismertettem, majd az önálló cikkben nem tárgyalt szereplőkről tettem említést. Az első fő részben a Popper iskola létrejöttét és jeles képviselőit tárgyaltam. Válogatásom alapja a szólókarrieren kívül a kamarazenében vagy tanításban elért, nemzetközileg is elismert, jelentősnek ítélt életpálya volt. Idegen nyelvű könyvekben, leírásokban, műsorfüzetekben, zeneakadémiai dokumentumokban, pályatársak emlékeiben, személyes beszélgetések során kerestem minden fellelhető adatot, melyek válogatása, rendszerbe foglalása után mutattam be a szereplőket, születésük sorrendjében.

A második rész módszere kiegészült a családi hagyaték vizsgálatával, hangversenyfüzetek tüzetes átolvasásával, folyóiratcikkek, kritikák feldolgozásával. A portrék színesebb tétele érdekében hangsúlyt kaptak a családtagokkal, pályatársakkal, tanítványokkal készített interjúk.

A függelékben többnyire ritkaságnak számító fénykép és hangzó anyag kapott helyet.

Eredmények

Munkám eredményeként tulajdonképpen megszületett a magyar csellózás történetéről szóló első átfogó tanulmány. Hivatásos muzsikus számára nem nélkülözhető az életpályául választott hangszer – jelen esetben a gordonka – történetének és kiváló művelőinek ismerete, hiszen mai tudásunkat javarészt ők alapozták meg, abból is táplálkozunk.. Hiánypótló és egyedi értekezés, mely számos új ismeretet, adatot közöl elsősorban a gordonkások számára, de a laikus, csellózás iránt érdeklődő, hanglezgyűjtő olvasónak is érdekes lehet.

A Dénes Vera és Banda Ede életmű feldolgozása sokrétű kutatómunkát igényelt. Úgy érzem, sikerült bemutatnom mindkettőjük részletes életrajzán túlmenően művészi karrierjük állomásait, tevékenységük főbb területeit a koncertező szólista, kamaramuzsikus, zenekari játékos valamint a tanítás aspektusából. Művészi hitvallásukat saját szavaikkal idéztem, jellemüket, emberi tulajdonságaikat jól illusztrálják a kapcsolódó interjúk.

Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

A Zeneakadémia elvégzése után évekig a Magyar Rádió Szimfonikus zenekarának, később a Budapesti Fesztiválzenekarnak tagja, szólócsellistája voltam. Az Éder Vonósnégyes alapító tagjaként megnyertem két nemzetközi versenyt (Evian 1976, München 1977). 1997 óta a Kodály Vonósnégyes tagja vagyok. Több, mint 40 hanglemezt ill. CD-t készítettem. Ezek közül kiemelném Bartók, Mozart, Sosztakovics összes vonósnégyesének, Beethoven és Schubert legtöbb kvartettjének felvételét. Külföldi tanulmányaim, fellépéseim során sok személyes ismeretséget kötöttem kint élő magyar csellistákkal, muzsikussal, illetve sok információhoz jutottam, mely felkeltette érdeklődésemet. Banda Ede pedig nagyrabecsült professzorom volt a Zeneakadémián.